

**Çevreci Sivil Toplum Örgütlerinin Zincir Otel İşletmelerinin
Çevre Uygulamalarına Etkileri
Effects of Environmental Non-Governmental Organizations
on Environment Practices of Chain Hotels**

Ömer ÇOBAN^{a*}, Murat GÜMÜŞ^a, Bahattin HAMARAT^b

^a *Batman University, Batman, Turkey*

^b *Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Turkey*

Özet

Konaklama işletmelerinin faaliyetlerinin doğal çevre üzerinde etkiler barındırması, bu alanda faaliyet gösteren çevreci sivil toplum örgütleriyle işletmelerin etkileşime girmesini kaçınılmaz hale getirmektedir. Bu etkileşim sırasında çevreci sivil toplum örgütleri, işletmelerin çevre uygulamaları üzerinde söz sahibi olabilmekte ve onları etkileyebilmektedir. Örgütlerin, işletmelerin çevre uygulamaları üzerindeki etkisinin belirlenmesi çevreci sivil toplum örgütleri ve işletmeler arasında sürdürülebilir ve etkili ilişkiler geliştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle çalışmada, çevreci sivil toplum örgütlerinin zincir otel işletmelerinin çevre uygulamaları üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırma verileri 40 zincir otel işletmesinin orta ve üst düzey yöneticisinden yarı yapılandırılmış görüşme formu yardımıyla derinlemesine görüşme tekniği ile toplanmış ve veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Buna göre, işletmeler çevre uygulamalarını belirleme sürecinde doğrudan çevreci sivil toplum örgütlerinden etkilenmemekle birlikte, örgütlerin faaliyetlerini takip etmekte ve büyük ölçüde desteklemektedirler.

Anahtar Kelimeler: Çevre Uygulamaları, Çevreci Sivil Toplum Örgütleri, Zincir Otel İşletmeleri.

Abstract

Accommodation establishments' activities contain number of impacts on natural environment. So this, inevitably brings interaction between environmental non-governmental organizations and accommodation establishments. During this interaction, environmental non-governmental organizations might have a voice on accommodation establishments and can effect their environment practices. Examining how non-governmental organizations effect accommodation establishments is very important in terms of building sustainable and efficient relationships between parties. Therefore, in this paper, effects of environmental non-governmental organizations on environment practices of accommodation establishments were investigated. Data of the research was collected from medium and top level managers of 40 chain hotels by in-depth interviews with semi-structured form and the data analyzed via descriptive analysis. Findings of the research indicate that environment practices of investigated chain hotels were not directly effected by environmental non-governmental organization. But, hotel managers follow and support activities of them.

Key Words: Environment Practices, Environmental Non-Governmental Organizations, Chain Hotels.

Giriş

Turizm ve çevre arasındaki etkileşime yönelik bakış açısı, doğal çevrenin turistik ürünün bir parçası olduğunun anlaşılması ve sürdürülebilirlik bilincinin ön plana çıkması ile değişim göstermeye başlamıştır (Holden, 2000: 64; Erdoğan, 2003: 179). Turizm sisteminde dağıtım kanallarının sanayi işletmelerine göre

*Corresponding author: Ömer ÇOBAN

Tel. + 90-(488)-217-3792 **Email: omer.coban@batman.edu.tr

ters işlemesine bağlı olarak, turistler satın aldıkları hizmetleri tüketmek üzere konaklama işletmelerinin bulunduğu destinasyona seyahat etmektedirler (Pearce, 1996: 196). Turistleri ağırlayan konaklama işletmeleri ise, hizmet üretirken çeşitli doğal çevre kaynaklarını kullanmakta ve bu kullanım sınırlarının aşılması durumunda doğal çevrede bozulmalar meydana gelmektedir (Kahraman ve Türkay, 2006: 127).

Doğal çevrede yaşanan bu bozulmaya bağlı olarak, konaklama işletmelerinin çevreye duyarlı uygulamalara yöneldiği söylenebilir. Konaklama işletmelerinin çevreye karşı duyarlı olmasının doğal çevreyi korumanın yanı sıra başka nedenleri de bulunmaktadır. Bunlardan ilki, günümüzde turistlerin çevreye daha duyarlı ve daha az zarar veren konaklama işletmelerini tercih etme eğiliminde olmalarıdır (Kirk, 1998; Kahraman ve Türkay, 2006: 126). Diğer taraftan çevreye duyarlı faaliyetler, işletmelerin maliyetlerinin azalmasını sağlamaktadır (Gökbunar, 1995: 4; Clark, 1999: 14; Karaer ve Pusat, 2002: 11). Son olarak, çevreye duyarlı faaliyetler işletmelerin paydaşları nezdinde olumlu imaj çizmelerine yardımcı olmaktadır (Brown, 1996: 18; Frooman, 1999: 194; Céspedes-Lorente ve diğerleri, 2003: 334; Chan ve Wong, 2006: 483; Ertugut ve Soyşekerci, 2009: 246). Benzer bir şekilde Kasim (2007: 683) yaptığı çalışmada, konaklama işletmelerinin çevre yönetim anlayışının gelişmesinde, yasal düzenlemelerin, sektörel baskı unsurlarının ve ekonomik faktörlerin yanı sıra paydaşların da etkili olduğunu belirtmiştir.

Günümüzde bazı uluslararası sivil toplum örgütlerinin birçok ülkeden daha etkili ve güçlü olduğu (Arts, 2002: 32) göz önünde bulundurulduğunda, bu sivil toplum örgütlerinin işletmelerin faaliyetleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olabileceği söylenebilir. Bu etkiler, işletmelerin finansal gelişimine destek vermek şeklinde olabildiği gibi (Mwangi, 2001; Shaw, 2009; Egbe ve diğerleri, 2010; Elijah, 2016; Kizielewicz ve Skrzyszewska, 2016), bir bölgede turizm faaliyetlerinin bölgeye zarar vermeden gerçekleşmesini sağlamak şeklinde de olabilmektedir (Finnetty, 2001; Bircan ve diğerleri, 2010; Egbe ve diğerleri, 2010; Harangozo ve Zilahy, 2015).

Turizmin geliştiği ya da gelişmeye başladığı bölgelerde çevre sorunlarının baş göstermesiyle birlikte, çevreci örgütler bu sorunları gündemlerine almakta ve sorunların çözümüne yönelik adımlar atmaktadırlar (Harangozo ve Zilahy, 2015: 21). Bu adımlar arasında bilgilendirme yapmak ve eğitim vermek gibi uzlaşmacı yöntemler olduğu gibi, çevre sorununun muhatabı olarak düşünülen işletmelere karşı lobicilik faaliyetleri yürütmek ve çarpıcı eylemler yapmak gibi faaliyetler de yer almaktadır. Bu nedenle birçok işletme çevre ile ilgili uygulamalarında çevreci sivil toplum örgütleri ile birlikte hareket etmektedir (Stafford ve diğerleri, 2000; Arts, 2002; Kong ve diğerleri, 2002; Jamali ve Keshishian, 2009). Başka bir ifadeyle, işletmelerin önemli birer paydaşı konumunda olan çevreci sivil toplum örgütleri, işletmelerin

faaliyetleri üzerinde baskı unsuru oluşturarak çevreyi etkileyen uygulamalarını ve çevre politikalarını etkilemeye ve dönüştürmeye çalışmaktadırlar (Bircan ve diğerleri, 2010; Harangozo ve Zilahy, 2015).

Araştırmada zincir otel işletmelerinin çevreye etki eden uygulamalarda çevreci sivil toplum örgütlerinden etkilenip etkilenmediği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada işletmeler ve sivil toplum örgütleri arasındaki ilişki ortaya koyulmak suretiyle, çevreci sivil toplum örgütlerinin işletmelerin çevre uygulamaları üzerindeki rolüne vurgu yapılması amaçlanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda verilerin derinlemesine görüşme tekniği ile toplandığı ve betimsel analize tabi tutulduğu bir araştırma tasarlanmıştır. Alanyazın taramasında konaklama işletmeleri ve çevreci sivil toplum örgütleri arasındaki paydaş temelli ilişkiyi yüzeysel analiz eden az sayıda çalışmaya (Céspedes-Lorente ve diğerleri, 2003; Bohdanowicz, 2006; Chan ve Wong, 2006) rastlanmış olması araştırmanın özgün bir niteliğe sahip olmasına katkı sunmaktadır.

1. Literatür Araştırması

Araştırma çerçevesinde yapılan alanyazın taramasında, çevreci sivil toplum örgütlerinin zincir otel işletmelerinin çevre uygulamalarına etkilerini doğrudan inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Diğer taraftan alanyazında çevreci sivil toplum örgütlerinin, işletmelerin faaliyetleri sırasında çevreye karşı tutum ve davranışları üzerindeki etkilerini inceleyen çeşitli çalışmalara (Huijstee ve Glasbergen, 2008; Yücel, 2008; Shaw, 2009; Harangozo ve Zilahy, 2015; Elijah, 2016), işletmeler ve çevreci sivil toplum örgütlerinin birlikte gerçekleştirdiği yeşil işbirliklerini (green alliance) ele alan araştırmalara (Stafford ve diğerleri, 2000; Arts, 2002) ve çevreci sivil toplum örgütlerinin bir turizm türü, bir bölgedeki turizm faaliyetleri ve ülkenin/bölgenin gelişim süreci üzerindeki etkilerini inceleyen çeşitli çalışmalara (Mason ve diğerleri, 1999; Buza ve diğerleri, 2001; Finetty, 2001; Andresen ve Gulbrandsen, 2003; Mohammadi ve Mirbod, 2005; Svoronou ve Holden, 2005; Bircan ve diğerleri, 2010; Egbe ve diğerleri, 2010; Kizielewicz ve Skrzyszewska, 2016) rastlanmıştır. Ayrıca, alanyazında işletmelerin çevreye karşı tutum ve davranışları üzerinde genel olarak tüm paydaşların etkilerini ele alan araştırmalar da bulunmaktadır (Céspedes-Lorente ve diğerleri, 2003; Bohdanowicz, 2006; Chan ve Wong, 2006). Ancak bu çalışmaların çok az bir kısmı konaklama işletmeleri özelinde ele alınan çalışmalardan oluşmaktadır (Céspedes-Lorente ve diğerleri, 2003; Bohdanowicz, 2006; Chan ve Wong, 2006). Bu çalışmalarda konaklama işletmeleri yöneticilerinin çevreci sivil toplum örgütleri hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığı (Bohdanowicz, 2006), konaklama işletmelerinin paydaşlarının farklı mekanizmalar kullanarak çevreye karşı tutum ve davranışlarını etkiledikleri (Céspedes-Lorente ve diğerleri, 2003) vurgulanmaktadır. Bununla birlikte, Chan ve Wong (2006) konaklama işletmelerinin ISO 14001 belgesi alma sürecinde birçok sivil toplum örgütünün ve diğer

baskı gruplarının çevresel tutum ve davranış konusunda işletmeleri cesaretlendirdiğini ifade etmektedirler. Ayrıca bu örgütlerin, işletmelerin çevre politikası oluşturma sürecine, çevreye karşı tutum ve davranışlarını tekrar gözden geçirmeye ve son olarak çevre denetim süreçlerine etki ettiğini vurgulamaktadırlar.

2. Araştırmanın Yöntemi

2.1. Veri Toplama Tekniği ve Analizi

Araştırmada, veriler derinlemesine görüşme tekniği ile toplanmıştır. Görüşmede verilerin daha sistematik bir şekilde toplanabilmesi için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunun geliştirilmesi sırasında öncelikle yazın taramasına başvurulmuştur. Bu çerçevede yerli ve yabancı yazında birçok çalışma incelenerek, belirlenen araştırma problemine ilişkin ölçüm aracı içerisinde kullanabilecek sorular tespit edilmeye çalışılmıştır. Yazın taraması akabinde görüşme formunda yer alması gereken sorular belirlenerek taslak form oluşturulmuştur. Oluşturulan form için uzman görüşünden yararlanılmış ve bu saikle turizm ve çevre üzerine çalışmaları olan 6 akademisyenin görüşlerinden faydalanılmıştır. Alınan geri bildirimler neticesinde görüşme formu üzerinde gerekli değişiklikler yapılmıştır. Görüşmelerin her biri yarım saatten az olmamak kaydıyla yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler hem kayıt cihazı kullanılarak hem de yazılı olarak kayıt altına alınmış ve her görüşmeden sonra elde edilen bilgiler tasnif edilmiştir. Katılımcıların verdikleri yanıtların yanı sıra görüşme esnasındaki davranış ve tutumları da göz önünde bulundurulmuş ve görüşmelerden elde edilen veriler betimsel analize tabi tutulmak suretiyle analiz edilmiştir.

2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma evrenini Türkiye’de faaliyet gösteren ulusal ve uluslararası zincir otel işletmeleri oluşturmaktadır. Türkiye’de faaliyet gösteren zincir otellere ilişkin resmi kaynaklı bir veri olmamakla birlikte, Resort Aylık Turizm ve Seyahat Endüstrisi Dergisi’nin 2015 yılında 155. sayısında yayımlanan “Türkiye’de Zincir ve Grup Oteller 2015” adlı araştırmada Türkiye’de bulunan zincir sayısı 168 iken, bu zincirlere bağlı otel sayısı 611 olarak belirtilmiştir (Resort, 2015: 180).

Alanyazında zincir otel işletmelerinin çevreye karşı duyarlılıklarının daha yüksek olduğunu bulgulayan araştırmalar bulunması (Kirk, 1995; Cummings, 1997; Kirk, 1998; Enz ve Siguaw, 1999; Gil ve diğerleri, 2001; Erdogan ve Baris, 2007) bu işletmelerle çevreci sivil toplum örgütleri arasında bağımsız işletmelere göre daha sıkı bir ilişki olabileceğinin düşünülmesine neden olmuştur. Bunun yanı sıra, zincir otel işletmelerinin sermayeleri gereği daha büyük yatırımlar sonucu yaratılmış olması ve bağımsız otel işletmelerine göre daha kurumsallaşmış bir yapıya sahip olmalarının beklenmesi de araştırma evreninin

zincir otellerden oluşmasını sağlamıştır. Araştırma alanı olarak İstanbul, Antalya ve İzmir illerindeki otellerin seçilmesinin temel nedeni ise zincir otel işletmelerin ağırlıklı olarak bu illerde bulunuyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Araştırmada zaman, maliyet ve ulaşılabilirlik sebeplerinden dolayı evrenin tamamına ulaşmak yerine örnekleme yoluna gidilmiştir. Örneklem seçimi sırasında farklı zincirlerden otellerin örneklem içerisinde yer almasına dikkat edilmiştir. Görüşme formu İstanbul, Antalya ve İzmir illerinde faaliyet gösteren ve rastgele belirlenen 40 zincir otel işletmesinin orta ve üst düzey yöneticisine uygulanmıştır.

2.3. Araştırmanın Bulguları

Görüşme formunda araştırmaya katılan işletmelerin özelliklerini ve çevre uygulamalarını belirlemeye yönelik 7 adet soruya yer verilmiştir. Araştırma kapsamındaki otellerin özelliklerine ve çevre ile ilgili sorulara verdikleri yanıtlara ilişkin bulguların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 1' de sunulmuştur. Tablo 1'de görüleceği üzere işletmeler 4 (n: 11) ve 5 (n: 29) yıldızlı işletmelerden oluşmaktadır. İşletmelerin %60'ı (n: 24) uluslararası zincir, %40'ı (n: 16) ise ulusal zincir niteliğindedir. Mülkiyetleri açısından incelendiğinde işletmelerin önemli bir kısmının doğrudan yatırım (n: 21) ve franchising (n: 15) olduğu gözle çarpılmaktadır. İşletmelerin tamamının bir çevre politikası bulunmakla birlikte, 27'sinin (%67,5) yazılı, 13'ünün (32,5) ise yazılı değildir. İşletmelerin sadece %22,5 (n: 9)'ünün ISO 14001 belgesi bulunmaktadır. Çevre ödülü olan işletme sayısı ise 12 (%30) olmakla birlikte bu ödüller sırasıyla; belediyelerden, sanayi ve ticaret odalarından, sektör çatı örgütlerinden, Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan, bağımsız kurum ve kuruluşlar tarafından alınmıştır.

Görüşme formunda yer alan sorular tümevarım yöntemi benimsenerek hazırlanmıştır. Bu bağlamda yöneticilere öncelikle görüşme formunda ilk sırada yer alan "güncel çevre sorunları hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusu sorulmuştur. Yöneticilerin vermiş olduğu yanıtlar değerlendirildiğinde yöneticilerinin genelinde çevre sorunları algılamasının işletmeler çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Örneğin görüşme yapılan yöneticilerden yalnızca 9'u küresel ısınmayı güncel çevre sorunları arasında gösterirken, 6'sı nükleer santralleri, 3'ü siyanürle altın arama faaliyetlerini ve sadece 1'i ise doğal ve tarihi yapıların üzerine barajların yapılmasını güncel çevre sorunları arasında göstermiştir.

Diğer taraftan, yöneticilerin büyük çoğunluğu güncel çevre sorunlarına yanıt olarak denizlerin kirlenmesini, kıyılarda artan yapılaşmayı ve artan enerji kullanımının doğuracağı negatif sonucu örnek olarak vermişlerdir. Antalya ilinde faaliyet gösteren bir otelin, 42 yaşında ve erkek olan yöneticisinin görüşme esnasında kullandığı "Sanırım otellerin içine kapanıp kaldığımız için çevre problemlerini de kendi

yarattığımız ya da bizi doğrudan etkileyen çevre problemleri olarak sıralıyoruz.” ifadesi otel yöneticilerinin çevre sorunlarına ilişkin bakışlarını özetler niteliktedir.

Tablo 1. İşletmelere Ait Bilgilere İlişkin Frekans ve Yüzde Analizi Sonuçları		
İşletmelere Ait Bilgiler	Frekans	Yüzde (%)
Yıldız Sayısı		
4 Yıldız	11	27,5
5 Yıldız	29	72,5
Tür		
Uluslararası Zincir	24	60
Ulusal Zincir	16	40
Mülkiyet		
Doğrudan Yatırım	21	52,5
Franchising	15	37,5
Yönetim Sözleşmesi	4	10
Çevre Politikası		
Var	40	100
Yok	-	-
Çevre Politikası Yazılı/Yazılı Değil		
Yazılı	27	67,5
Yazılı Değil	13	32,5
ISO 14001		
Var	9	22,5
Yok	31	77,5
Çevre Ödülü		
Var	12	30
Yok	28	70

Görüşme sırasında ikinci soru olarak yöneticilere ifade ettikleri çevre sorunlarına karşı ne gibi önlemler aldıkları sorusu yöneltilmiştir. Otel işletmelerinde uygulanan faaliyetlerden bahseden işletme yöneticilerinin yanıtları ağırlıklı olarak enerji tasarrufunu da sağlayacak yöntemler etrafında toplanmıştır. Çevre uygulamaların ağırlıklı olarak, odalardaki havlu ve çarşafların değişiminin müşterilerle işbirliğine gidilerek daha az sıklıkla yapılması, otel personeline çevresel konular hakkında küçük eğitimlerin verilmesi ve bilgilendirmelerin yapılması, otelin bazı bölgelerinde geri dönüşüm kutuları bulundurulması etrafında toplandığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan, otel yöneticileri bu uygulamaları benimsemeleriyle birlikte, hem işletmenin giderlerinde uzun vadede tasarruf sağlayacaklarını hem de işletme imajının daha olumlu bir şekilde şekilleneceğini düşünmektedirler. Ayrıca, özellikle şehir otellerinde görev yapan birkaç otel yöneticisinin “yeşil turist” veya “yeşil tüketici” kavramını görüşme sırasında kullanması, yöneticilerin gelişen tüketici eğilimlerini de yakından takip ettiklerini göstermektedir.

Otel yöneticilerine üçüncü soru olarak, “çevreci sivil toplum örgütleri hakkında bilginiz var mı? Varsa paylaşır mısınız?” sorusu yöneltilmiştir. Otel yöneticilerinin büyük çoğunluğu, çevreci sivil toplum örgütü kavramına aşina olmadıklarından dolayı ilk başta soruyu anlamakta zorluk çekmişlerdir. Ancak, ardından verilen çevreci sivil toplum örgütü örnekleriyle yöneticiler soru hakkında fikirlerini beyan etmeye başlamışlardır. Yöneticiler çevreci sivil toplum örgütlerinden bahsederken daha fazla aktivist sivil toplum örgütlerini ön plana çıkartan bir söylem içerisinde bulunmuşlardır.

Soru, bazı otel yöneticilerine sivil toplum örgütü yerine “kuruluşu” şeklinde yöneltilmiş ve alınan cevaplar arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Sivil toplum kuruluşu kavramı yöneticilere daha fazla “yön veren” çevreci örgütleri hatırlatırken; sivil toplum örgütü kavramı ise “aktivist” örgütleri ön plana çıkarmaktadır. Yapılan görüşmeler sırasında çevreci sivil toplum örgütlerinin daha çok düzenledikleri kampanyalar, geliştirmiş oldukları eylem ve söylemlerle akıllarda kaldığı tespit edilmiştir. İstanbul ilinde faaliyet gösteren bir otelin, erkek ve 39 yaşında olan bir yöneticisinin görüşme sırasında kullandığı “*Greenpeace bugünlerde nükleer çevre felaketlerini gözler önüne sermenin yanı sıra, yasa dışı avlanma faaliyetlerini afişe etmeye çalışıyor.*” ifadesi çevreci sivil toplum örgütlerinin geliştirmiş olduğu kampanyaların ne kadar etkili olduğunu ve örgütlerin bu kampanya, eylem ve söylemler üzerinden hatırlanıldığını kanıtlamaktadır.

Yöneticilerin büyük çoğunluğu çevreci sivil toplum örgütü kavramını ilk duyduğu anda yadırgamış olsa da neredeyse tamamına yakını bu soru çerçevesinde çevreci sivil toplum örgütleri hakkında fikirlerini beyan etmişlerdir. Diğer bir ifadeyle, yöneticilerin çevreci sivil toplum örgütlerine ilişkin kavramsal bilgilerinin olmadığı ancak çevreci sivil toplum örgütlerin kimler olduğuna ve ne tür faaliyetlerde bulunduğuna ilişkin bilgi sahibi oldukları söylenebilir.

Görüşme sırasında yöneticilere dördüncü soru olarak, daha önce otel işletmesi olarak çevreci sivil toplum örgütlerinin baskısına maruz kalıp kalmadıkları sorusu iletilmiştir. Yöneticilerin tamamı daha önce herhangi bir baskıya maruz kalmadıklarını dile getirmekle beraber, bazı yöneticiler çeşitli çevreci sivil toplum örgütlerinin otel işletmelerinin buldukları bölgede çeşitli eylem içerisinde bulduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, yöneticilerin çoğu baskıya maruz kalacak herhangi bir faaliyetlerinin söz konusu olmadığını ve bu konuda dikkatli olduklarını ifade etmişlerdir. Bu soruyu takiben otel yöneticilerine çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerini takip edip etmedikleri sorusu yöneltilmiştir. 26 otel yöneticisi soruya net bir şekilde yanıt vererek çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerinden örnekler vermişlerdir. Takip edilen kampanyalar arasında başta nükleer enerjiyle mücadele, yaban hayatın korunması, atık yönetimi, hidroelektrik santrallere (HES) karşı verilen mücadeleler, siyanürle altın arama

faaliyetleri başta gelmektedir. Diğer taraftan, HES'ler yine otel yöneticileri tarafından sıklıkla tekrar edilen başka bir kampanya malzemesi olmuştur.

Bunun nedeni ise, Türkiye gündeminin son dönemlerde yeterince HES'lerle meşgul olmasıdır. Alınan yanıtlar neticesinde işletme yöneticilerinin büyük bir kısmının çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerini takip ettikleri belirlenmiştir. Diğer taraftan 14 işletme yöneticisi çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerini takip etmediklerini ifade etmişlerdir. Ardından, araştırmaya katılan ve çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerini takip ettiklerini ifade eden otel yöneticilerine bu eylem ve söylemlere destek verip vermedikleri sorusu yöneltilmiştir. 26 otel yöneticisinin 18'i (% 69) çevreci sivil toplum örgütleri tarafından gerçekleştirilen eylem ve söylemlerin tamamına katıldıklarını ifade etmişlerdir. Diğer 8 yönetici (%31) ise çevreci sivil toplum örgütleri tarafından geliştirilen eylem söylemlerin sadece belli bir kısmına katılmadıklarını ifade etmişlerdir.

İstanbul ilinde faaliyet gösteren bir otelin, erkek ve 44 yaşında olan yöneticisi görüşme sırasında çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerinin tamamını desteklediğini belirterek *"Bu örgütler bizim de desteklememiz gereken şeyleri göz önüne seriyorlar. Kimi zaman medyatik bir yöntemle, kimi zaman zararsız bir kampanyayla gerçekleştiriyorlar faaliyetlerini de. Turizm doğa olmaksızın olmaz. Dolayısıyla bu örgütler doğaya sahip çıktıkları için bizim de bu örgütlere destek olmamız ve faaliyet gösterirken çevreye duyarlı yöntemleri benimsememiz gerekir."* ifadesini kullanmıştır. Diğer taraftan, bazı eylem ve söylemlere katılmadıklarını ifade eden Antalya ilinde faaliyet gösteren bir otelin, 42 yaşında ve erkek olan yöneticisi ise *"Evet nükleer santraller tehlikeli, hidroelektrik santraller çevreye zarar veriyor ancak kaynaklarımızı bir şekilde ülke olarak kendimiz üretebilmeliyiz ve buna dönük yatırımlar yaparak enerji konusundaki dışa bağımlılığımızı azaltmalıyız. Çevreci sivil toplum örgütleri de bu konularda salt karşı çıkmak yerine çözüm önerileri geliştiren yöntemler benimsemeli."* ifadesini kullanmıştır.

Son olarak işletme yöneticilerine yöneltilen "çevreye yönelik davranışlar geliştirme sürecinde hangi paydaşların etkisi daha fazladır" sorusuna yöneticilerden farklı yanıtlar gelmiştir. Yöneticilerin tamamına yakını müşterilerin bu anlamda en önemli kesim olduğunu ifade etmiştir. İzmir ilinde faaliyet gösteren bir otelin, kadın ve 38 yaşında olan yöneticisi bu konudaki görüşünü *"Sonuçta işletmeler birer iktisadi kuruluştur ve temel amacı kar elde etmektir. Dolayısıyla çevre politikasının işletmenin çevreci davranışlarını şekillendirmesinin yanı sıra işletmemizi çevreci bir imaja sahip kılarak daha fazla müşteri çekmemizi sağlayabilir. Bunu yanı sıra müşteri istek ve beklentilerini daha rahat karşılamamıza yardımcı olur."* şeklinde ifade etmiştir.

Diğer taraftan, yöneticiler çevreci sivil toplum örgütlerinin işletmelerin çevre uygulamaları üzerinde doğrudan etki sahibi olmadığını ancak bu örgütlerin düzenledikleri kampanyalar, yaptıkları eylemler sayesinde dikkatleri çevre sorunlarının üzerine çekmeyi başardıklarını ve böylece işletmelere bu konuda birer ahlaki sorumluluk yüklediğini ifade etmişlerdir. Görüşme sırasında Antalya ilinde faaliyet gösteren bir otelin, 52 yaşında ve erkek olan yöneticisinin *“Çevreci örgütler günümüzde düzenledikleri eylemlerle, geliştirdikleri kampanyalarla birçok çevre sorununa dikkat çekmektedir.*

Gerçekleştirilen bu eylemler ve hayata geçirilen kampanyalar bizlerin dikkatlerini bu çevre sorunlarının üzerine çekerek bu konulara karşı daha duyarlı olmamızı sağlıyor” ifadesi bu görüşü desteklemektedir. Bu bilgiler doğrultusunda, işletmelerin çevre uygulamalarını belirleme sürecinde çevreci sivil toplum örgütlerinin eylem ve söylemlerini de dikkate aldıkları söylenebilir. Ancak, işletmelerin bu süreçteki başlıca güdülerinin işletmeye çevreci bir imaj kazandırma temelinde yeni müşteri pazarları yaratma, tüketici talep ve beklentilerine cevap verebilme, işletme maliyetlerinin minimize edilmesinin yanı sıra verimliliğin artırılması olduğu belirlenmiştir.

3. Sonuç

Konaklama işletmeleri, turistik çekiciliklerin başında gelen doğal çevreyi en yoğun kullanan turizm işletmeleri arasında yer almaktadır. Çevreci sivil toplum örgütleri ise doğal çevreye ilişkin sorunların çözümünü kendilerine ideal edinmiş, gönüllülük temelinde faaliyet gösteren yapılanmalardır. Sivil toplum örgütleri çevre sorunlarının çözümünde, kimi zaman işletmeler üzerinde baskı kurup, kimi zaman bu işletmeleri dolaylı olarak etkileyerek, işletmelerin çevreye yönelik uygulamalarını etkileyebilmektedirler. Bu çalışmada, çevreci sivil toplum örgütlerinin zincir otel işletmelerinin çevreye yönelik uygulamaları üzerindeki etkileri, verilerin derinlemesine görüşme tekniği ile toplandığı bir araştırma ile incelenmeye çalışılmıştır.

Yapılan görüşmelerde otel yöneticilerinin büyük çoğunluğu çevre sorunlarını daha çok turizm sektörü ekseninde değerlendirmiştir. İşletmelerin kendilerinden kaynaklandıklarını ve aynı zamanda kendilerini etkilediklerini düşündükleri çevre sorunlarını bertaraf etmek için başvurdukları çevreci uygulamalar arasında enerji ve su tasarrufuna ilişkin uygulamalar başta gelmektedir. Çevreye yönelik uygulamaların gerçekleştirilmesinin altında yatan temel nedenler ise olumlu bir işletme imajı geliştirmek ve enerji maliyetlerini düşürmek olarak tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle çevreye yönelik uygulamalarda çevreci sivil toplum örgütlerinin rolü düşük düzeyde gerçekleşmektedir.

İşletme yöneticilerinin çevreci sivil toplum örgütleri hakkında kavramsal bilgileri eksik olmakla birlikte, yöneticiler örgütlere ait eylem ve söylemleri yakından takip etmektedir. Bu durum Bohdanowicz'in (2006) çalışması ile paralellik göstermektedir. Yöneticiler her ne kadar çevre sorunlarını turizm sektörü çerçevesinde değerlendirse de, takip ettikleri çevreci sivil toplum örgütlerine ait eylem ve söylemler makro çevre sorunlarına ilişkindir. Bununla birlikte, yöneticilerin önemli bir kısmı bu eylem ve söylemleri desteklemektedir. Çevreci sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerine işletmeler tarafından verilen desteğin bu denli yüksek olmasının nedeni olarak, bugüne kadar örgütlerin baskısına maruz kalmamış olmak ve takip edilen faaliyetlerin makro çevre sorunlarıyla ilgili olması gösterilebilir.

Diğer taraftan, çevreye yönelik uygulamaların benimsenmesi sürecinde ise en önemli paydaş grubunun müşteriler olduğu ve bu süreçte çevreci sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerinden ziyade yeni müşteri pazarları yaratma, tüketici talep ve beklentilerine cevap verebilme, işletme maliyetlerinin minimize edilmesi gibi faktörlerin etkili olduğunu söylemek mümkündür. Araştırma bulgularından hareketle zincir otel işletmelerinin çevre uygulamaları esnasında çevreci sivil toplum örgütlerinden doğrudan etkilenmedikleri, ancak örgütlerin faaliyetlerini yakından takip ettikleri ve bu faaliyetleri büyük ölçüde destekledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Oysa Chan ve Wong (2006) tarafından yapılan çalışmada konaklama işletmelerinin, çevreye yönelik davranış geliştirme ve politika oluşturma sürecinde çevreci sivil toplum örgütlerinden etkilendiği tespit edilmiştir.

Günümüzde sivil toplum örgütlerinin, önemli bir baskı unsuru ve işletmelerin önemli paydaşlarından biri haline geldiği düşünüldüğünde, işletmelerin bu örgütlerle sağlıklı bir paydaş ilişkisi içerisinde olması kaçınılmazdır. İşletmeler çevre uygulamaları ve çevre politikalarının geliştirilmesi sürecinde bu örgütlerle iletişime geçerek, gerçek çevre sorunlarının çözümüne katkı sağlayabilir ve böylece başta çevreci sivil toplum örgütleri olmak üzere çevreye duyarlı farklı paydaşlar zihninde de olumlu bir imaj çizebilir. Bunun yanı sıra, işletmeler ve sivil toplum örgütleri birlikte yeşil işbirliği projeleri gerçekleştirerek karşılıklı fayda sağlayabilir. Bu işbirliği, konaklama işletmelerinin faaliyet gösterdiği bölgede sivil toplum örgütleriyle birlikte hareket ederek fidan ekimi, çevre temizliği, personele çevre konusunda eğitim vermek şeklinde gerçekleştirilebilir.

Yapılan alan araştırmasının bir dizi kısıtı da bulunmaktadır. Bu kısıtların başında, araştırma örnekleminin 40 otel işletmesiyle sınırlı olması gelmektedir. Bununla birlikte, verilerin toplanması sırasında veri çeşitlenmesine gidilememiş ve sadece görüşme tekniği ile verilerin toplanmış olması da araştırmanın bir başka kısıtı olarak ifade edilebilir. Takip eden araştırmalarda farklı veri toplama tekniklerini bir arada kullanmak ve daha büyük örneklem üzerinde çalışmak daha yararlı olabilecektir. Bunun yanı sıra,

araştırmada zincir otel işletmelerinin çevreye yönelik uygulamalar yaparken çevreci sivil toplum örgütlerinden etkilenip etkilenmediklerine odaklanılmıştır. İlerleyen araştırmalarda, evre odaklı uygulamalar üzerindeki etkiler daha bütüncül bir bakış açısıyla ele alınabilir.

Kaynakça

- Arts, B. (2002). Green Alliances of Business and NGOs. New Styles of Self-Regulation or Dead-End Roads?, *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 9(1), 26-36.
- Bircan, I., Ulker, H. I., Gneř, G., Karakoc, G. ve Poyraz, Z. (2010). Tourism Destination Sustainability And Non-Governmental Organizations (NGO's): A Case Study Of Beypazari, Turkey. *Journal of Educational Travel*, 1(1), 17-32.
- Bohdanowicz, P. (2006). Environmental Awareness and Initiativesin the Swedish and Polish HotelIndustries - Survey Results. *Hospitality Management*, 25(4), 662-682.
- Brown, M. (1996). Environmental Policy in the Hotel Sector: Green Strategy or Stratagem?. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 8(3), 18-23.
- Buza, M., Dimen, L., Pop, G &Turnock, D. (2001),Environmental Protection in the Apuseni Mountains: The Role of Environmental Non-Governmental Organizations (ENGOS). *GeoJournal*, 55(2-4), 631-653.
- Céspedes-Lorente, J., de Burgos-Jiménez, J. ve Álvarez-Gil, M. J. (2003). Stakeholders Environmental Influence. An Empirical Analysis in the Spanish Hotel Industry. *Scandinavian Journal of Management*, 19(3), 333-358.
- Chan, E. S. W.ve Wong, S. C. K. (2006). Motivations for ISO 14001 in the Hotel Industry. *Tourism Management*, 27(3), 481-492.
- Clark, D. (1999). What Drives Companies to Seek ISO 14000?. *Pollution Engineering International*, Summer, 14–15.
- Cummings, L. E. (1997). Waste Minimization Supporting Urban Tourism Sustainability: A Mega-Resort Case Study. *Journal of Sustainable Tourism*, 5(2), 93–108.
- Egbe, C. A., Ambo, M., Ajake, A. O., Emanghe, E. ve Eneji, C. V. O. (2010). Impact of Conservation Activities of Non-Governmental Organizations on Sustainable Tourism and Economic Growth in Cross River State, Nigeria. *Annals of Humanities and Development Studies*, 1(1), 73-84.

- Elijah, C. M. (2016). Effects Of Non-Governmental Organizations Activities on Sustainability of Small Business Enterprises in Kenya. Case Of Tumaini Fund For Economic Development International. *International Journal of Arts and Commerce*, 5(6), 49-74.
- Enz, C. ve Siguaw, J. A. (1999). Best Hotel Environment Practices. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 40(5), 72-77.
- Erdoğan, N. ve Baris, E. (2007). Environmental Protection Programs And Conservation Practices Of Hotels in Ankara, Turkey. *Tourism Management*, 28: 604-614.
- Erdoğan, N. (2003). *Çevre ve (Eko)turizm*, Erk Yayınları, Ankara
- Ertugut, R. ve Soyşekerçi, S. (2009). *İkincil Sosyal Paydaş Olarak STK'ların İşletmelerdeki Görünümü*. VI. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 23-25 Ekim 2009, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, 243-248.
- Finnetty, S. (2001). *Analyzing the Roles of Local Non-Governmental Organizations (NGOs) in Sustainable Tourism: A Case Study of Belize, Central America*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Coğrafya ve Çevre Çalışmaları Anabilim Dalı, Wilfrid Laurier University, Kanada.
- Frooman, J. (1999). Stakeholder Influence Strategies. *Academy of Management Review*, 24(2), 191-205.
- Gil, M. J. Á., Jiménez, J. B. ve Lorente, J. J. C. (2001). An Analysis of Environmental Management, Organisational Context and Performance of Spanish Hotels. *The International Journal of Management Science*, 29 (6), 457-471.
- Gökbunar, A. R. (1995). İşletmelerin Çevrenin Korunmasında Sosyal Sorumluluğu, *Ekoloji*, 14(1), 4-6.
- Gulbrandsen, L. ve Andersen, S. (2003). *The Role of Green NGOs in Promoting Climate Compliance. The Fridtjof Nansen Institute Report 2003*. Erişim Tarihi: 12.02.2017, <http://www.fni.no/doc&pdf/rapp0403.pdf>.
- Harangozo, G. ve Zilahy, G. (2015). Cooperation Between Business And Non-Governmental Organizations to Promote Sustainable Development. *Journal of Cleaner Production*, 89, 18-31.
- Holden, A. (2000). *Environment and Tourism*. Routledge, Londra.
- Huijstee, M. ve Glasbergen, P. (2008). The Practice of Stakeholder Dialogue between Multinationals and NGOs. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 15(5), 298-310.

- Jamali, D. ve Keshishian, T. (2009). Uneasy Alliances: Lessons Learned From Partnerships Between Businesses and NGOs in the Context of CSR. *Journal of Business Ethics*, 84(2), 277-295.
- Kahraman, N. ve Türkay, O. (2006). *Turizm ve Çevre*, Detay Yayıncılık, Ankara
- Karaer, F. ve Pusat, T. (2002). ISO14001 Çevre Yönetim Sistemi Standardının Otomotiv Yan Sanayiine Uygulanması. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 7(1), 11-20.
- Kasim, A. (2007). Corporate Environmentalism in the Hotel Sector: Evidence of Drivers and Barriers in Penang, Malaysia. *Journal of Sustainable Tourism*, 15(6), 680-699.
- Kirk, D. (1995). Environmental Management in Hotels. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 7(6), 3-8.
- Kirk, D. (1998). Attitudes to Environmental Management Held by a Group of Hotel Managers in Edinburgh. *International Journal of Hospitality Management*, 17(1), 33-47.
- Kizielewicz, J. ve Skrzyszewska, K. (2016). *The Role Of Non-Governmental Organizations in the Field of Sustainable Development of Cruise Ship Tourism*. 16th International Scientific Conference on Economic and Social Development – The Legal Challenges of Modern World, 1-2 Eylül 2016, Split, Hırvatistan.
- Kong, N., Salzman, O., Steger, U. ve Ionescu-Somers, A. (2002). Moving Business/Industry Towards Sustainable Consumption:: The Role of NGOs. *European Management Journal*, 20(2), 109-127.
- Mason, P., Johnston, M. ve Twynam, D. (1999). The World Wide Fund for Nature Arctic Tourism Project. *Journal of Sustainable Tourism*, 8(4), 305-323.
- Mohammadi, I. M. ve Mirbod, M. (2005). The Role of Environmental Non-Governmental Organizations in Natural Resources Management Extension (Case Study in Iran). *American Journal of Environmental Sciences*, 3(1), 221-229.
- Mwangi, B. W. (2001). *Factors Affecting Provision of Non-Financial Business Development Services by Non-Governmental Organizations' to Micro And Small Enterprises in Nairobi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İşletme ve Yönetim Anabilim Dalı, Nairobi University, Nairobi.
- Pearce, G. D. (1996). *Tourist Development*. Longman, Londra.
- Resort Dergisi. (2015). *Türkiye’de Zincir ve Grup Oteller 2015*. Erişim Tarihi: 25.02.2017 <http://resortdergisi.com/dergi/155/#p=182>.

- Shaw, G. R. (2009). *International Non-Governmental Organizations and the Business of Development: An examination of the Third-Sector's Programming Value in Zambia*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uluslararası Kalkınma Çalışmaları Anabilim Dalı, Saint Mary's University, Kanada.
- Stafford, E. R., Polonsky, M. J. ve Hartman, C. L. (2000). Environmental NGO–Business Collaboration and Strategic Bridging: A Case Analysis of the Greenpeace–Foron Alliance. *Business Strategy and the Environment*, 9(2), 122-135.
- Svoronou, E. ve Holden, A. (2005). Ecotourism as a Tool for Nature Conservation: The Role of WWF Greece in the Dadia-Lefkimi-Soufli Forest Reserve in Greece. *Journal of Sustainable Tourism*, 13(5), 456-467.
- Yücel, M. (2008). *Türkiye’de Çevreci Sivil Toplum Kuruluşlarının, Temiz Üretim Sistemleri Üzerine Olan Etkisi: Greenpeace.V*. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, 24-26 Ekim 2008, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, 389-397.